

פרשת בשלח תשע"ז

מה תצעק אלי

Sponsored by friends of David Wichs ז"ל in his memory
לעיי"נ דוד בן מרדכי שמואל ז"ל

שמות פרק י"ד

(ט) וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵיהֶם וַיִּשְׁיגּוּ אוֹתָם חֲנִיּוֹם עַל הַיָּם כֹּל סוֹס רָכָב פָּרְעָה וּפָרָשָׁיו וַחֲיִילוֹ עַל פִּי הַחִירָת לִפְנֵי בַעַל צַפֹּן :
(י) וּפְרָעָה הִקְרִיב וַיִּשְׁאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֵינֵיהֶם וְהִנֵּה מִצְרַיִם נֹסֵעַ אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיִּצְעֲקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל יְקֹנֶק :
(יא) וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה הַמַּבְלִי אֵינִי קָבְרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתֶּנּוּ לְמוֹת בְּמִדְבָּר מֵהָאֵת עַשִׂיתָ לָּנוּ לְהוֹצִיאֵנוּ מִמִּצְרַיִם : (יב) הֲלֹא זֶה
הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר חֲדַל מִמֶּנּוּ וְנַעֲבֹדָה אֶת מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ עֲבַד אֶת מִצְרַיִם מִמֹּתֵנוּ בְּמִדְבָּר : (יג) וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה אֶל הָעָם אֵל תִּירָאוּ הַתִּנְצְבוּ וַיִּירָאוּ אֶת יְשׁוּעַת יְקֹנֶק אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רָאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ
לְרֹאֲתָם עוֹד עַד עוֹלָם : (יד) יְקֹנֶק יִלְחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תִּתְרַשְׁוּ : פ (טו) וַיֹּאמֶר יְקֹנֶק אֶל מֹשֶׁה מֵה תִצְעַק אֵלַי דָּבָר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיִּסְעוּ :

רש"י

(י) ופרעה הקריב - היה לו לכתוב ופרעה קרב, מהו הקריב, הקריב עצמו ונתאמץ לקדם לפניו, כמו שהתנה עמהם :
נסע אחריהם - בלב אחד כאיש אחד. דבר אחר והנה מצרים נוסע אחריהם, ראו שר של מצרים נוסע מן השמים לעזור למצרים. תנחומא : ויצעקו - תפשו אומנות אבותם. באברהם הוא אומר (בראשית יט כז) אל המקום אשר עמד שם, ביצחק (שם כד סג) לשוח בשדה, ביעקב (שם כח יא) ויפגע במקום : (יא) המבלי אין קברים - וכי מחמת חסרון קברים שאין קברים במצרים ליקבר שם לקחתנו משם. ש"י פו"ר פיינלנצ"א ד"י נו"ן פושי"ש בלעז [האם בגלל מחסור של לא קברים] : (יב) אשר דברנו אליך במצרים - והיכן דברו, (שמות ה כא) ירא ה' עליכם וישפוט : ממתנו - מאשר נמות, ואם היה נקוד מלאפ"ים היה נבאר ממיתתנו, עכשיו שנקוד בשור"ק נבאר מאשר נמות, וכן (להלן טז ג) מי יתן מותנו - שנמות, וכן (שמואל ב' יט א) מי יתן מותי, דאבשלום - שאמות, כמו (צפניה ג ח) ליום קומי לעד, (דברי הימים ב' יח כו) עד שובי בשלום, שאקום שאשוב : (יג) כי אשר ראיתם את מצרים וגו' - מה שראיתם אותם אינו אלא היום, היום הוא שראיתם אותם ולא תוסיפו עוד : (יד) ה' ילחם לכם -

אבן עזרא

(טו) מה תצעק י"א כי משה צועק אל השם. וזה איננו נכון, כי כבר דבר לו ואכבדה בפרעה (שמות יד ד), רק נאמר אל משה שהוא כנגד כל ישראל, בעבור שצעקו בני ישראל אל ה', ויסעו - מעט מעט עד שיגיעו לשפת הים :

רמב"ל

(טו) מה תצעק אלי - אמר ר"א כי משה כנגד כל ישראל, שהיו צועקים לו, כמו שאמר ויצעקו בני ישראל אל ה'. וא"כ למה אמר מה תצעק אלי, ראוי להם לצעק. ואולי יאמר מה תניחם לצעוק דבר להם ויסעו, כי כבר אמרתי לך ואכבדה בפרעה (פסוק ד). ורבותינו אמרו (מכילתא כאן) שהיה משה צועק ומתפלל, והוא הנכון, כי לא ידע מה יעשה, ואף על פי שאמר לו השם ואכבדה בפרעה, הוא לא היה יודע איך יתנהג, כי הוא על שפת הים והשונא רודף ומשיג, והיה מתפלל שיורנו ה' דרך יבחר. וזה טעם מה תצעק אלי, שהיית צריך לשאל מה תעשה ואין לך צורך לצעוק, כי כבר הודעתוך ואכבדה בפרעה, ולא סיפר הכתוב צעקת משה, כי הוא בכלל ישראל :

בשבילכם. וכן (פסוק כה) כי ה' נלחם להם, וכן (איוב יג ח) אם לאל תריבון, וכן (בראשית כד ז) ואשר דבר לי וכן (שופטים ו לא) האתם תריבון לבעל : (טו) מה תצעק אלי - למדנו שהיה משה עומד ומתפלל, אמר לו הקדוש ברוך הוא לא עת עתה להאריך בתפלה שישראל נתונין בצרה. דבר אחר מה תצעק אלי עלי הדבר תלוי ולא עליך, כמו שנאמר להלן (ישעיה מה יא) על בני ועל פועל ידי תצוני : דבר אל בני ישראל ויסעו - אין להם אלא ליסע שאין הים עומד בפניהם, כדאי זכות אבותיהם והם והאמונה שהאמינו בי ויצאו, לקרוע להם הים :

שם משמואל - פרשת בשלח שנה תרע"ב

ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני יסעו. וברש"י למדנו שהי' משה עומד ומתפלל. וכבר תמהו המפרשים מה הי' לו לצעוק הלא כבר נאמר לו ואכבדה בפרעה ובכל חילו. והרמב"ן תירץ שלא הי' יודע איך להתנהג ומה יעשה וזה שאמר לו הקדוש ברוך הוא מה תצעק אלי שהי' צריך לשאול מה תעשה ואין לך צורך לצעוק. וזה דוחק גדול כי משה מה קסבר מתחילה שהי' צריך לתפלת צעקה, ועוד למה לא המתין עד שיבוא הדיבור אליו להורותו מה לעשות. ויותר קשה שהיו שני עמודים להנחותם הדרך ללכת אחריהם ואם העמודים עמדו במקומם ולא נסעו הלא ידע שצריך לעמוד ולהוחיל לתשועת ה', ואם נסעו לים הלא ידע שיש ללכת אחריהם ומה זו הצעקה :

ונראה דהנה יציאת מצרים היתה במדת החסד, כי לא הגיעה זכותם לזה מפני שהיו במ"ט שערי טומאה. אך לא זה התכלית, כי כל ביאת הנשמה לעוה"ז היא למען תשבע מפרי מעשי ולא תצטרך לנהמא דכסופא, והרצון לפניו שיזכו ע"י כשרון המעשה. אבל באשר היו במ"ט שערי טומאה ולא הי' אפשר להמתין עד שיזכו מעצמם ע"י כשרון המעשה, האיר השי"ת עליהם אור גדול, בכדי שע"י יכשירו מעשיהם בעצמם עד שאח"כ יהיו נרצים מפאת מעשיהם, והאור שהאיר השי"ת בחסדו הגדול הי' רק בהלואה, הא למה זה דומה למלוה לחברו ממון להתעסק בו ולהרויח ולהתפרנס בריוח ולהחזיר את הקרן. וזו המדה נוהגת תמיד, שהחסדים שנותנין מן השמים הם רק בהלואה, הן ישועות והן עשירות ואפי' מדרגות לפעמים נותנין לאדם בחסדו הגדול אלא כה בהלואה כדי שיזכה ע"י בעצמו, והפקחים מבינים זה ועולים ע"י מעלה מעלה עד שזוכין מעצמם, והכסיל מסתפק במה שבידו כאילו בצדקתו זכה למה שזכה, ואיננו איש אמונים לידע שאין זה שלו, ולבסוף בעל ההלואה גובה את שלו והוא נשאר ריק מכל בענין רע רח"ל. והנה כן הי' ביציאת מצרים, וכמו שאמר אדמו"ר הרי"ם זצלה"ה מגור, חודש אשר ישועות בו מקיפות מלשון הקפה והלואה, והיתה הכוונה שעכ"פ גמר הגאולה היינו על הים יחיי בזכותם. וכבר פירשנו הא דיום ראשון של פסח נקרא שבת, ובמד"ר (ס"פ י"ט) דשבעת ימי הפסח הם כנגד

שבעת ימי בראשית, ושם השבת הי' ביום השביעי, א"כ שביעי של פסח נמי הוא שבת, והרי שני שבתות יום הראשון ויום השביעי, וימי החול כנגד ששת ימי המעשה באמצע. והיינו דשבת יש בה שני ענינים, כמו שהגיד כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה מה שהיא קודם ימי המעשה ומיני' שיתא יומין מתברכין, ומה שהיא אחר ששת ימי המעשה, וכבר אמרנו דכנגד בריאתו של עולם השבת היא אחר ימי המעשה ולפי שטרח האדם בששת ימי המעשה יאכל בשבת, ושבת שקודם ימי המעשה הוא כנגד בריאתו של אדה"ר, שאצלו היתה השבת קודם ימי המעשה שבחסד ה' עליו האיר לו קדושת השבת למען יהי ביכולתו לעבוד עבודתו בששת ימי המעשה שאח"כ, וכבש"ס סנהדרין (ל"ח א) למה נברא האדם בע"ש כדי שיכנס למצוה מיד, והנה יום ראשון של פסח הוא כעין שבת שקודם ימי המעשה שהוא בחסדו הגדול, ויום השביעי של פסח הוא השבת שלאחר ימי המעשה שיהי' בזכותם ובדין ולא מצד החסד לבד, כן היתה הכוונה האלקית:

אך הנה יש להבין במה הי' להם לזכות באותם הימים כי עדיין לא ניתנה להם התורה, וידוע דכל הזכות הכל תלוי בתורה, מה גם לזכות למדרגה גדולה כזו מעומקא שאול עד רום המעלות שיהי' הכל בזכותם ושעפ"י הדין ישיגו מה שהשיגו. ונראה דהנה בזוה"ק (ס' א) אהא דוילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים ואין מים אלא תורה, אמ"ר ייסא וכי מאן יהב להו אורייתא הכא ועד כאן לא אתיהיבת לון אורייתא וכו' עד ואין תורה אלא קב"ה, עיין שם. ועדיין אינו מובן מאין זוכין לקב"ה אם לא ע"י תורה. אך נראה דע"י תמימות זוכין להדבק בהשי"ת כמ"ש (דברים י"ח) תמים תהי' עם ה' אלקיך ופירש"י אז תהי' עמו ולחלקו, דע"י מדת תמימות זכו נמי האבות כמו שנקראו תמימי דרך, כמו שבמד"ר (ויקרא פ' ב') אשרי תמימי דרך שהם הצדיקים הראשונים שקיימו את התורה עד שלא ניתנה, ומפורש בכתוב (בראשית י"ז) התהלך לפני והי' תמים, ובזה היתה תלוי' אז כל שלימותם להיות תמים עם ה', וכמו דכתיב בהו (ירמ' ב') זכרתי לך חסד נעורך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה, וכן אח"כ כשנאמר להם שישובו ויחנו על פי החירות קבלו מאמר השי"ת בתמימות ולא אמרו היאך נקרב אל רודפינו או צריכין לברוח אלא אמרו אין לנו אלא דברי בן עמרם, ובזכות זה עלו ונתעלו עד שנעשו ראויין לגמר הגאולה בקריעת ים סוף, כמו שהיתה אמנם הכוונה האלקית:

Visit www.atid.org/shiur for audio recordings, Podcasts, or to sign-up to receive sources in advance.
Visit www.WebYeshiva.org to sign up for Rabbi Brovender's fully interactive, online Yeshiva.